قوتابخانەی سوریالیزم و سیگمۆند فرۆید

نالە حەسەن

سوریالیستەکان هەمیشە لە هەوڵی ئەوە دابوون ، ئەو ماسکە لە ڕووی مرۆڤایەتی بکەنەوە کە جوانیەکانی تەلخکردووە و ڕووی کۆمەڵگە و مرۆڤایەتیشی شێواندووە . لەم ڕاستایەدا ئامانجیان گۆڕان و بەرەو پێشەوە چوون بوو ، بۆیە بە ئاراستەی نوێبوونەوە یان بووژانەوە و ڕۆشنگەری دەڕۆیشتن . لەنێو قووڵایی داهێنانەکانیان ، ئامانجیان گەیشتن بە کێڵگەکانی جوانی و ئازادیە ڕەهاکان بوو . بۆیە سوریالیزم وەک بزووتنەوە و قوتابخانەیەک ، کەمتر بەدوای پاشماوەی ڕابردووەکان دەگەڕا لەنێو بزووتنەوە ئەدەبیەکاندا ، بەڵام بەشێوەی تاکەکەسی و ئیندیڤیجوەلی نووسەرەکان ئاوێزان ببوون لەگەڵ ڕابردوودا . هەروەها سوریالیستەکان باوەڕیان بەوە

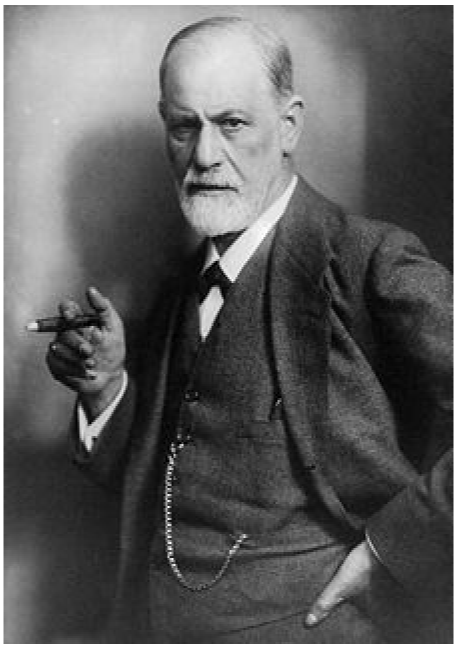

هەبوو ، بیرکردنەوە نەستیەکانیان لە فۆڕمی هێماکان دەربکەوێت لەنێو خەونەکاندا . یان یەکگرتنەوە و ئاوێزانبوونی ڕەهەند و بنەمای خەونەکان بەشێوەیەکی ئازادانە و سەربەخۆ . ئەمەش لە ڕێگەی (دەربڕینی ئۆتۆماتیزم) کە لەلایەن فرۆید " ەوە داهێندرابوو ، سوریالیستەکان ئەوشتەی مژۆڵ و سەرقالی دەکردن بەخێرایی شۆڕدەبوویەوە بۆ نێو خەیاڵ و مێشکیان هەر ئەودەمە وەکو وێنەیەک بەدەردەکەوتەوە لەنێو دەربڕینەکانیاندا . (جەنێفر مەندی) کۆنەچاودێری (تەیت گالێری) لە لەندەن دەڵێت سوریالیستەکان لە فرۆید ئەوەیان وەرگرتووە (دووپاتکردنەوە لە بەرینایی و قووڵی بەندەرە نەزاندراوەکە و لەگەڵ ووزە دەگمەنەکانی نێو ناخ و دەروون ، ئەم تەکنیکەیان بەکاردەهێنا بۆ کەمکردنەوەی کلۆجە ئاگاییەکانی مێشک بۆ لەچوارچێوەدانی تابلۆ و نووسینەکانیان) بە مانایاکی تر ، " کەمکردنەوەی باری لۆژیکی مێشک " بۆ ئەم مەبەستە وێنە و هێماکانی خەونیان دەکێشا چ وەکو بیرمەند یان بزووتنەوەیەک ، هەوڵیان دەدا ناوەوەی دنیا پێشان بدەن و بە ناڕاستەوخۆیی و بێئاگایی . هونەر لەلای "

بریتۆن و برادەرەکانی " دەنگێگی گشتگیر و سەرتاپایی بوو ، بە تایبەت لەگەڵ (فلیپ و ئەراگۆن) دا بەرلەوەی سوریالیزم ڕابگەیەندرێ باوەڕیان وابوو ، (لە ئایندەدا تەنها ئەوشێوە هونەرە ئەگەری هەیە کە دژی بەهاکان و ڕەوشت و ئەدگار و پێکهاتەکانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری بێت) وەهەروەها توندوتیژیەکانی چوارچێوەی خێزان و قەید و بەند و ڕێگریەکانی نێو یاساکانی کەنیسە کاریگەری ڕاستەوخۆی هەبوو لەسەر پێکهاتنی کەسایەتی مرۆڤ ، وەک کەسایەتیەکی شەرمن و بوونی ڕووبەرێکی بەرینی (چەپاندن) ڕۆحێکی تێکشکاو و لەرزۆک ، ئەمە جگە لە کارەسات و تراژیدیا و نەهامەتیە دەرەکیەکان وەک برسێتی و شەڕ و کاولکاری و وێرانبوونەکان . بە مانایەک " دابونەریتی کۆمەڵگە و ئایین " ڕۆڵی سەرەکیان هەیە لە بنیادنانی کەسایەتی مرۆڤ ، بەتایبەت ڕووبەرەکانی ناوەوە و غەریزە و هەستە نەستیەکان . بۆیە سوریالیستەکان لەژێر کاریگەری فرۆید دابوون چونکە فرۆید ئەوەی ڕوونکردبوویەوە ، کارو کردەوەی مرۆڤەکان لەژێر ووزەی بیرە نەستیەکان ئاراستە وەردەگرن نەک لەژێر کاریگەری هەستەکانی ئاگایی ، (فرۆید و کارل یەنگ) پێیان وابوو " هەستی نەستی " ڕووبەرێکی تاریکە ، بەندەری ئاراستەکانی ناوەوە و بەندەری ئەهریمەنەکان و ترس و دەستەمۆکردن و نیگەرانیەکانە ! بۆیە " یەنگ " باوەڕی وابوو ، هەندێک لە بیرکردنەوە گشتیەکان لە پەیوەند بە پێکهاتە دەرەکیەکان بەشداری دەکەن لە نەخشاندنی بیری مرۆڤەکان ، وە ئەوەشی ڕوونکردبوویەوە ، کەچۆن کۆمەڵگە و ترادسیۆنەکان هەرچەندە لە دووری یەکتریەوەش بن هەمان باوەڕ و نەریت و هێماکانی وەکویەک لەلایان گەشە دەکات . هەروەها " کارل یەنگ " پێی وابوو (هەستی نەستی) ئەو کلیلە بە دەستەوە دەگرێت بۆ گرتنە خۆی هەموو بیرکردنەوەکانی مرۆڤ . بۆ ئەم مەبەستە (فرۆید و یەنگ) باوەڕیان بەوەش هەبوو " هەستی نەستی " چالاک دەمێنێتەوە لەکاتی خەودا لە فۆڕمی خەوندا خۆی بە مانیفێست دەکات و لە شێوەی هێماکان دەردەکەوێت . بۆ نموونە " فرۆید " لە شیکردنەوەی خەونەکان دەڵێت (ئەگەر من خەون بەوە ببینم یان لەوە ترسابم کە دزیم لێکراوە ، دزیەکە وێنەیەکی ئەندێشەیی و خەیاڵیە بەڵام ترس و نیگەرانیاکە ڕاستەقینەن و واقیعیەتیان دەبێت) . سوریالیستەکان لە ئەنجامی ئاوێتەبوون و ڕۆچوون بەنێو قووڵاییەکانی واقیعی ڕۆژانە وەهەروەها لە نووسین و داهێنانەکانیان بۆ ڕوونکردنەوەی مەبەستەکان و قووڵبوونەوەی ماناکان هێماکانیان بەکار دەهێنا ! ئەمەش لە ئاکامی پشتبەستن بە دەربڕینی ئۆتۆماتیکی و وەک داهێنانێکی تازە خەریکی بەدواداگەڕان و پشکنینی ڕووگەی نەستی بوون . پەیوەندیەکانی نێوان هێماکان و ڕووبەری نەستی میتۆدێکی سایکۆلۆژی نوێ بوو چ لە بواری نووسین و داهێنان یان وەک میتۆدێکی ڕەخنەییش لەنێو قوتابخانەکانی مۆدێرنیزم بە جدی ئیشی لەسەر دەکرا

. بەپێی بیرکردنەوەکانی " کارل یەنگ " هێماکان لە هونەردا بۆ دەربڕینی بیر و شێوازی باری دەروونی بەکاردەهێندرێن وەهەروەها باوەڕی بەوەش هەبوو (هێماکان نیشانەی شتێکی نەزاندراون لەکاتی ئاگایی هەموویان ناناسرێنەوە) هێماکان لەلای فرۆید زیاتر جێگەی سەرەنج و بایەخداب بوون ، لەسەرەتاوە بۆ جارەسەرکردنی نەخۆشیەکانی دەمار ڕێگەی " خەواندنی موگناتیسی " بەکاردەهێنا بەڵام دواتر پشتی بەست بە شیکردنەوەی خەون و هێماکانی خەون بەمانای لەڕێگەی خەون و هێماکانی خەون زۆرێک لە کێشە و گرفتە دەروونی و شێتبوونەکانی چارەسەر دەکرد . هێماکانیش بەلای فرۆید (دەربڕینێکی شێواو بوون لە ناواخن و ڕووبەری نەستی دا ، خەونیش کردارێکە یان ئامانج و هەستە شەیداییەکان لە پێناو دەستەبەرکردنی حەز و ئارەزووە سروشتیەکان بەتایبەت ئارەزووی سێکسی) زۆرێک لە هێماکانیش نیشانەی باری چەپاندن و شاردنەوە و کپکردنی ئەم هەستە سێکسیانە بوون ، هێماکانی وەک (قوچەک و چیلکە قامیش و بورج و چەقۆ و ... ئەمانە و چەندانی تر ، نیشانەی کۆئەندامی نێرینەیان دەگەیاند / هەروەها هێماکانی ، پەڕاو و پێدەشت و دەرگا و ئەشکەوت و ئەمانەش هێمای کۆئەندامی مێینەیان دەگەیاند) بۆ نموونە جوڵاندن و بەکارهێنانی ئەم ماتریالیانە وەک پچڕاندنی لقە قامیشێک یان لقە دارێک نیشانەی ئاکشنی کردارێکی سێکسی دەگەیاند ، زۆرێک لە نووسەر و هونەرمەندە سوریالیستەکان ئیشیان لەسەر ئەم هێما زایەندیانە دەکرد ، لە ڕێگەی ئەم هێمایانەوە ، خەون و خەیاڵەکانی خۆیانیان بەیان دەکرد ! ئەمەش لە ئاکامی چڕبوونەوەیان لە نێو ناخ و هەستە نەستیەکاندا . هەروەها ئیشکردن لەسەر بارە نائاساییەکانی مێشک و نووسینەوەی وورێنەکان و هاڵۆسینەیشن و ئەمانە هەمووی لەم میتۆدە خۆی دەبینێتەوە واتە پەیوەندی نێوان (هەستی نەستی و خەون) ئەم میتۆدە یان باشترە بڵێین ئەم پەیوەندیەی نێوان " هەستی نەستی واتە (ناخ یان بەشی ناوەوەی خود) لەگەڵ خەون " ئەمە نەدۆزرابوویەوە تا فرۆید لە ساڵی 1900 (شیکردنەوەی خەونەکانی) نووسی هەرچەندە (هێماکانی خەون و ڕووبەری نەستی) ئەو گرنگی و کاریگەریەی نەبووە لەلایەن " کارل یەنگ " چونکە ئەو پێی وابوو ڕووبەری نەستی ئەو تەنە تاریکە ئەو کاریگەریە خەستەی نیە بەسەر هەڵسووکەوتی مرۆڤ بەتایبەت زۆر هاوڕا نەبوو لەگەڵ فرۆید لەسەر کاریگەری و ڕەنگدانەوەکانی هێما و چەمکە سێکسیەکان وە نەبێت تەنها کارل یەنگ ئەم بیرکردنەوەیەی هەبێت ئەوەتا " سارتەر " ی بوونگەراییەکان ئەویش زۆر بە توندی بە دژی فرۆید و سوریالیستەکان دەوەستێتەوە لە بەرانبەر ڕووبەری نەستی و (دەربڕینی ئۆتۆماتیزم) سارتەر باوەڕی وابوو " ئاراستە وەرگرتنی کردەوە و هەڵسووکەوتەکانی مرۆڤ تەواو لەژێر کاریگەری ووزە و باری ئاگایی و باری هەستی مرۆڤەوەیە نەک باری نەستی " ، لەگەڵ ئەمانەش

ئەم میتۆدی دەروونزانیی فرۆید لە باری تیۆری و پراتیکدا یان لە بواری نووسین و لە بواری ڕەخنەشدا تەرکیزکردن بوو لەسەر دیوی ناوەوەی شتەکان بەتایبەت ناخ و ناوەوەی مرۆڤ ! پێشتر هێماکان چارەنووسێکی نادیار و نامۆیان هەبوو لە چوارچێوەی مەعریفە و گەشەکردنی سایکۆلۆژیدا ، لەم سەردەمانە زانستە کۆمەڵایەتیەکان لە بواری شیکاریدا کەمتر سوودیان لەم بابەتانە وەردەگرت . (شیکردنەوەی خەوناکانی) فرۆید دەبێتە هۆی کردنەوەی دەرگایەکی تازە بەڕووی داهێناندا ، فرۆید خۆیشی دوای ئەم داهێنانەی زیاتر چڕدەبێتەوە لەنێو خەون و هێماکاندا . لەم ڕاستایەدا دەبینین لە (کەیسی دۆرا) هەوڵەکانی بە چلەپۆپە و لوتکە دەگەن ، " دۆرا " کچەلاوێکی دەروون نەخۆشە بەدەستی هیستریا وە دەناڵێنێت ، فرۆید لە ڕێگەی ووردبوونەوە و شیکردنەوەی هێمای خەونەکانی و بەشێک لە یادەوەریەکانی و نیشانە دەروونیەکانی نەخۆشیەکەی چارەسەر دەکات ! (کەیسی دۆرا) بە یەکێک لە داهێنانە سایکۆلۆژییە بەناوبانگ و پرشنگدارەکانی فرۆید دادەنرێت و تەنانەت نەوەکانی دوای خۆی (پۆست- فرۆیدیەکان و ڕێکخراوە فیمینیستەکان) سوودێکی زۆریان لەم کەیسە و لەداهێنانەکانی ئەم کەیسەدا بینیوە . داهێنان و شیکارەکانی فرۆید بۆ خەون و شیکردنەوەی هێماکانی خەون ، کۆمەکی بەوەکرد (ئەدەب و هونەر سوودێکی بێپایان لە زانستە کۆمەڵایەتیەکان ببینن و ئاراستەی ڕوانینەکانیان لە دیوی ناوەوەی شتەکان چڕ بکەنەوە) وە زانستە کۆمەڵایەتیەکانیش سوودێکی زۆریان لە ئەدەب و هونەر دەبینی ، ئەوەتا فرۆید خۆی ستایشێکی زۆری نووسەران و هونەرمەندانی داهێنەر دەکات و دان بەوە دادەنێت ، کە ئەمان ناخ و خەون و خەیاڵەکانی مرۆڤ لە دەروونناسەکان سەرکەوتووانەتر دەخەنە ڕوو . فرۆید زۆر سەرسام بووە بە داهێنانەکانی (شکسپێر و دەستۆفسکی و یان مەعریفە و داهێنانەکانی لیۆناردۆ داڤنشی و ....) لە نووسینی (داڤنشی و یادەوەریەکانی) دیراسەیەکی سیکۆلۆژیانەی هەمەلایەنە لەسەر ژیان و بەرهەمەکانی " لیۆناردۆ داڤنشی " کردووە . فرۆید لەم هەوڵەیدا ئامانجی بایەخداری دەست کەوتووە ، زۆر شتی نوێی داهێناوە ، بۆ نموونە لەنێو یادەوەریەکانی منداڵی داڤنشی شەرمنۆکی و هەستە چەپێندراوەکان و ئەوهێزە دەرەکیانەی کە کەسایەتی و ناخی داڤنشیان کۆنترۆل و داگیر کردبوو ، یان هەستی هۆمۆسێکسوەلی و خۆشەویستی بۆ خودی خۆی واتە هەستی نەرجسیستی ، یان لەنێو زەردەخەنەی " مۆنالیزا " هێمای یادەوەریەکانی داڤنشی لەگەل دایکی شیکردبوویەوە ، یان هەستی " ئەنتاگۆنیسم یانە واتە بێزاری و تووڕەییەکانی بەرامبەر بە باوکی ، ئەمانە و زۆرێک لە ئەنجامی پڕبەهای لەنێو تابلۆ و یادەوەریەکانی داڤنشی بەدەست هێنابوو .

دنیای خەون ئەو دنیا سەراسیمە جوانەبوو بۆ مەعریفەی دەروونزانی و سوریالیزم ، سوریالیستەکان بابەتە سەیر و نامۆ و ناوازەکانی نێو خەونەکانیان دەگوازتەوە نێو دەق و تابڵۆکانیان ، بارە میستێری و پارانۆید و بارە چەپێندراوەکان و ترس و توندوتیژیەکانی کۆمەڵگە و بەربەست و هێما زایەندیەکانیان وەسف دەکرد . هەریەکێک لە (سلفادۆردالی و ڕێنی ماگرێت و ڕیمیدیۆ ڤارۆ و ئەندری بریتۆن و پول ئیلوارد و ڕۆبێرت دیسنۆس و ئەنتۆنین ئارتۆ و زۆرانی تر گەڵێک بە چڕی ئیشیان لەسەر خەون و هێماکانی خەون و چەمکە فرۆیدیەکان دەکرد ، بۆ نموونە سلفادۆر دالی هەر لە سەرەتاوە لە سالی 1921 کاتێک دەچێتە " مەدرید لە سەن فێرناندۆی ئەکادیمی " لەبەشی هونەری دەخوێنێت ، لەنزیکەوە دەبێتە برادەری (فێرێریۆ گاریسیای شاعیر و لویس بۆنێل) ی دەرهێنەری سینەمایی ، لەوکاتانەدا دەکەوێتە ژێر کاریگەریەکانی فرۆید و سوریالیزم ، لەو سەردەمانە Die Traumdeutung)) ی فرۆید دەخوێنێتەوەو دەڵێت (یەکێک لە بەهێزترین ئەو سەرچاوانە بوو کە ژیانی خۆمم تیادا دۆزیەوە ، شیکردنەوەی خۆم و خۆم بەشێوەیەکی چەسپاو و نەگۆڕ ، لەچوارچێوەی دابووم و بیری داگیر کردبووم ، نەک تەنها بۆ خەونەکانم بەڵکو بۆ هەر شتێک لە ژیانی من ڕووی دابێت) دوای ئەوە لە ساڵی 1926 بۆیەکەمجار دەچێتە پاریس لە ساڵی 1929 دەکەوێتە داوی خۆشەویستی لەگەڵ (گالە) ی هەنەرمەند و نیگارکێش ، هەر لەمساڵەدا تابڵۆی (Le Grand Masturbation) دەکێشێ کە یەکێک لە بەناوبانگترین تابلۆکانی " سلفادۆر دالی" ە لەم تابڵۆیەدا یادەوەریەکانی منداڵی و ترس و نیگەرانیە زایەندیەکان و غەریزە چەپێندراوەکانی خۆی ڕەسم کردووە ، یان لەنێو تابڵۆکانی بەشێوەیەکی گشتی جگە لە هێما زایەندیەکان و بارە نامۆیی و نائاساییەکانی وەک خەونە ناوازە و ترسناکەکان ، خۆی وتەیەکی بەناوبانگی هەیە و دەڵێت (جیاوازی من و شێتێک ئەوەیە من شێت نیم) یان باوەڕی وابوو کەوا (سوریالیزم بەنێو ئەو ڕێگایەدا دەتبا کە هێڵی نێوان شێتی و ژیانی ئاسایی ڕۆژانە

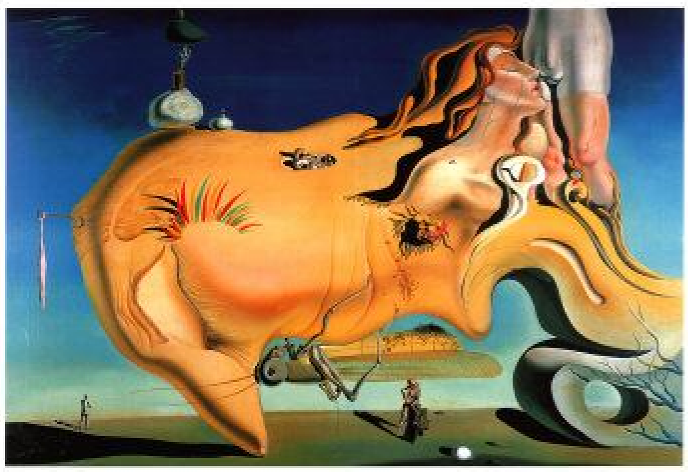

Salvador Dalí

بدۆزیتەوە) سلفادۆر دالی لە سالی 1938 لە" لەندەن " فرۆید دەبینێت و تابلۆی (Metamorfosis de Narciso) ی پێشان دەدات ، تابلۆکە دەربارەی مردن و عەشقی خەیاڵی و ئەندێشەییە بۆ خود ، باس لە چیرۆکی نەرسیسەس دەکات ، چۆن بەدیار ئاوەکە وێنەی خۆی دەبینێت و عەشقی خۆی دەبێت ، لەوێدا دەمێنێتەوە تا گیانی لە دەست دەدات دواتر لەوشوێنە جۆرە گوڵێک سەردەردێنێ و بە ناوی نەرسیسەس ناوی دەبەن . فرۆید کاتێک ئەم تابلۆیە دەبینێت زۆر سەرسام دەبێت و لە نامەیەکدا ستایشی ئەم داهێنانەی دالی دەکات و دەڵێت (من هەرگیز نموونەی هێندە نایابم لە پیاوانی ئیسپانی نەبینیوە) یان ترس و نیگەرانی و هێما زایەندیەکانی ڕێنی ماگریتی لە تابلۆی (The Rape) یان خەیاڵە شیعریە نامۆ و سەرسوورڕهێنەرەکانی شاعیر و ڕەخنەگر و شانۆنووس " ئەنتۆنین ئارتۆ " دەربڕینی ئەو هەستە دەروونی و ناوازەییەی ، دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ژیانی منداڵێتی پڕ لە تراژیدیا و تراوما بووە ، لە تەمەنی پێنجساڵی موعاناتی هەبووە بە دەستی (Meningitis) واتە نەخۆشی دەمار یان هەوکردنی مێشک ، یان لەتەمەنی حەوت ساڵی خوشکێکی مردووە مردنی ئەو خوشکەی گەورەترین تراما و سەدمەی لەلا درووست کردووە ، ناڕێکی باری دەروونی و مێشکی خۆیی و مردنی ئەو خوشکەی ڕەنگدانەوەیەکی خەمبارانە و ئازاربەخشی هەبوو بەسەر نووسین و شیعر و داهێنانەکانی ، بەڵام لەلایەکی تر دەبینین ، " فریدا کالۆ " ژنە نیگارکێشی ئەمەریکای لاتین ، هەرچەندە بە سوریالیست ناوی ڕۆیشتووە ، بەڵام بەپێی بۆچوونەکانی خۆیی و نووسەر و هونەرمەندانی سەردەمی خۆی ، ئەو تەنها سوریالیست نەبووە ، بەڵکو تێکەڵاویەک بووە لە (ڕیالیزم و سوریالیزم و سومبولیزم)خۆشی لە دیدارێکدا دەڵێت (من نەمدەزانی سوریالیستم تا ئەندری بریتۆن هاتە مەکسیک و ئەو پێی ووتم !) چونکە کالۆ هەر خۆی لە شوێنێکی تردا دەڵێت (من هەرگیز خەونەکانم نانووسمەوە ، یان ئەوانەی دەیانکێشم ئازار و موعانات و ژیانی ڕاستەقینەی خۆمن ، نەک خەونەکانم !) فریدا ، ناڵاندن و برینەکان و ژانەکانی جەستە و دەروونی خۆی باس دەکات ، ئازارە ڕۆحیەکانی عەشق و ئەوین ، گرفتار بوونی بە دەستی " ئەلیجاندرۆی کوڕ برادەری " چۆن بە تیری خۆشەویستی برینداری کردووە و دواتر بە تەنیا جێی هێشتووە ، چۆن دوای ڕۆیشتنیش برینەکانی هەر خوێنیان لەبەر دەڕوات ! جگە لە هێماکانی عەشق و خۆشەویستی فریدا تراژیدیترین ژیانی هەبووە ، بەهۆی کارەساتی ئوتومبێلەوە لە قۆناغی ئامادەیی و لاویدا ، کە بووە هۆی ئەوەی ساڵێک لە ماڵەوە لەسەر پشت بکەوێت و قاچ و پاراسووەکانی لە چەندین جێگاوە بشکێن و منداڵدانی بەشێوەیەک ئازاری پێبگات و ببێتە هۆی ئەوەی بۆ هەتاهەتایە منداڵی نەبێت . ئەم ئازار و موعاناتانەی هەموو ڕۆژەی کۆی هێما و ڕەنگ و هێڵکاریەکانی " فریدا کالۆ " ی

پێکدەهێنا ، بەشێوەیەکی گشتیش لەلای سوریالیستەکان پەیوەندی نێوان (جەستە و هونەر یان جەستە و نووسین) پەیوەندیەکی توندوتۆڵ و بەهێز بووە ، ئەم میتۆدەی فرۆید وەنەبێت تەنها بۆ بەکارهێنانی هێماکانی خەون و خوێندنەوەی دیوی ناوەوە سوودی لێ وەرگیرابێت ، دەخوازم ئەوە بڵێم ، جگە لە ئاراستەی گۆڕانی بیرکردنەوە و ستایل و جۆری دەربڕین ، کاری کردبووە سەر زمانی نووسینش ، فرۆید زمانێکی تازەی داهێنابوو بۆ نووسین ،زمانی خەون و هێماکان ، زمانی غەریزەکان و ئارەزووەکان ، زمانی ڕۆحێکی چەپێندراو ، بە کورتی زمانی ناخ و ناوەوەی مرۆڤ ! لەژێر کاریگەری و داهێنانە دەروونیەکانی فرۆید ، هێماکانی خەون بەبێدەنگی لە نێو وێنە شیعریەکان و تابلۆکاندا خۆیان ڕووت دەکردەوە ، ڕەنگەکان بە چرپەوە قسەیان دەکرد ، هێڵەکان یادەوەری و ترس و فۆبیا و پارانۆیدەکانی ناخی مرۆڤیان بەیان دەکرد ، زمانی نووسین چ لەلای سوریالیستەکان چ لەلای قوتابخانەکانی تری مۆدێرنە جۆرێکی تر بوو ، زمانێکی تەڕی شەهوەتاوی و ئیرۆسی ، چونکە سوریالیستەکان ئەوەیان لەلا ڕۆشن بووە (کە شیعر هەوڵدانێکی چڕو خەستی زمانە) یان هەروەکو ڕامبۆی شاعیر دەڵێت (زمان موغامەرەیەکە لە پێناو مەعریفەدا) بۆیە ئەندری بریتۆن هەر لە ساڵەکانی سەرەتاوە واتە بەر لە ڕاگەیاندنی سوریالیزم ، ئەوکاتانەی لە نەخۆشخانەی دەمار ئیشی دەکرد کەوتبووە ژێر کاریگەری داهێنانەکانی فرۆید لە ساڵی 1921 فرۆید دەبینێت و بە تێروتەسەلی و بە قووڵی گفتووگۆ دەکەن ، بریتۆن هەوڵدەدات کار لە فرۆید بکات وبێتە نێو بزووتنەوەکەیان و وەک قوتابخانەی سوریالیزم سەپۆرتیان بکات ، بەڵام هەوڵەکانی بێئاکام دەمێننەوە ، چونکە فرۆید پێیوابوو (Psychic Reality واتە حەقیقەتی ڕۆحانی بەشێکە لە بوون نابێت لەگەڵ ماتریالی واقیعی بشێوێندرێ) دیارە هەوڵەکانی بریتۆن و سوریالیستەکان هەر بەردەوام بووە لە پەیوەندی وحیوار کردن و ئیشکردن لەسەر فرۆید ، ئەوەتا فرۆید لە ساڵی 1932 لە نامەیەک بۆ ئەندرێ بریتۆن دەنووسێت (من ناتوانم لەوە تێبگەم کە سوریالیزم چیە ؟ یان چی دەوێت ؟ من پێم وانیە کەسێک بم هێندە لە هونەر دوور بم تا لێی تینەگەم !) من پێموایە ڕەنگە ئەوە دیوێکی مەسەلەکە بێت بەڵام دیوەکەی تری ڕەنگە ئەوە بێت " کە فرۆید وەک فەیلەسوفێک و دەروونزانێک ، نەیویستبێت یان بەکاری خۆی نەزانیبێت خۆی گەمارۆ بدات لەنێو بازنەی قوتابخانەیەکی دیاریکراو " یان باشترە بڵێین پەیامەکەی ئەو لە ئاستێکی فراوانتر و هەمەلایەنەتر بووە ، پەیامەکەی ئەو بۆ گشت مرۆڤایەتی و گشت مێژوو و گشت سەردەمەکان بووە ، ئەم ڕاستیەمان لە هەوڵێکی ئەندرێ بریتۆن ڕۆشنتر بۆ دەردەکەوێت کە لە ساڵی 1938 دەنگۆی ئەوە بڵاودەبێتەوە کە فرۆید لەلایەن نازیەکانەوە خراوەتە زیندانەوە ، بریتۆن نامەیەکی زۆر تووڕە دەنووسێت تیایدا

ئەوە ڕوون دەکاتەوە کە (فەیلەسوف و زانا و داهێنەرەکان موڵکی مێژوو و موڵکی مرۆڤایەتین ، ئیلهام بە بوون و مرۆڤایەتی دەبەخشن) بە مانایەک ، فەیلاسوف و داهێنەرەکان موڵکی ئەبەدیەتن ! لەگەڵ ئەوەی فرۆید ڕازی نەبوو ئیمزای خۆی لە بایاننامەی ڕاگەیاندنی سوریالیزم بدات ، یان ڕۆژێک لە ڕۆژان بێتە نێو بازنەی چالاکیەکانی سوریالیزم بەڵام هەمیشە پێیوابووە شاعیران و هونەرمەندانی سوریالیزم ، نزیکترین کەسانێکن یان ئەوکەسانەن شیکارەکانی ئەو و هێما و چەمکە دەروونیەکان بە شێوەیەکی قووڵ و کاریگەرانە لەنێو داهێنانەکانیان ڕەنگ دەداتەوە ، هەربۆیەش بزووتنەوەی سوریالیزم لەپاڵ داهێنانە هونەری و ئەدەبیەکان بە بزووتنەوەیەکی دەروونزانیش دەناسرایەوە .

کۆتایی ئەپڕیلی 2009

- سارچاوەکان ؛

- Writing on art and Literture-
By ; Sigmund Frued

- Surrealism The Road to the Absolute
By ; Anna Balakian with a new Introduction

- Eye on Art (Surrealism)
By ; Hal Marcovits
-Leonardo da Vinci and a Memory of his childhood (1910)
By ; Sigmund Frued “ Internet ”

- Frued, psychoanalysis, and symbolism Google Books Search

- Dali (1904-1989); psychoanalysis and pictorial Surrealism (Internet)

تێبینی / ئەم بابەتە لە ژمارە 46 ی گۆڤاری (هەنار) بڵاوبۆتەوە .